

หนังสือทำมือกับการเป็นสื่อทางเลือก



นางสาวอนันตนา นานา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาศึกษาวารสารสนเทศ ภาควิชาวารสารสนเทศ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-6153-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

23 NOV 2006

I 22213636

HAND-MADE BOOKS AS ALTERNATIVE MEDIA

Miss Ananta Nana

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Journalism

Department of Journalism

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

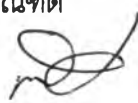
Academic Year 2004

ISBN 974-17-6153-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์                      หนังสือทำมือกับการเป็นสื่อทางเลือก  
โดย    นางสาวอนันดา นานา  
สาขาวิชา                                      วารสารสนเทศ  
อาจารย์ที่ปรึกษา                              รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ


---

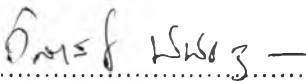
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน  
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

  
..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์  
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

  
..... ประธานกรรมการ  
(รองศาสตราจารย์รจิตลักษณ์ แสงอุไร)

  
..... อาจารย์ที่ปรึกษา  
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ)

  
..... กรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล)

อนันดา นานา:หนังสือทำมือกับการเป็นสื่อทางเลือก ( HAND-MADE BOOKS AS ALTERNATIVE MEDIA ) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ, จำนวน 187 หน้า. ISBN 974-17-6153-8

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกำเนิด การดำรงอยู่และอนาคตของหนังสือทำมือในประเทศไทย พิจารณาปัจจัย แรงจูงใจ ปัจจัยเกื้อหนุน บทบาท รูปแบบ เนื้อหาสื่อและการดำเนินงานของหนังสือทำมือ โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างหนังสือทำมือและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ผลิตหนังสือทำมือ ได้แก่ กลุ่มกาบบาท กลุ่มโป้ไม้ป่า กลุ่มบูคบายแฮนด์ และกลุ่มไทยไรเตอร์ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านวารสารศาสตร์ แวดวงสื่อมวลชน แวดวงวรรณกรรมและผู้ผลิตหนังสือทำมือ

ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หนังสือทำมือในประเทศไทยเกิดขึ้นในช่วงพ.ศ. 2540 ด้วยปัจจัยที่สำคัญ สองประการคือ ประการแรกคือปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตและสภาพสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนไป ประการที่สองคือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัจจัยด้านความต้องการที่จะเป็นอิสระจากสำนักพิมพ์ และความอยากมีหนังสือเป็นของตนเอง และแรงบันดาลใจส่วนบุคคล กลุ่มผู้อ่านเป้าหมายได้แก่กลุ่มนักเรียนมัธยมนิสิตนักศึกษาและวัยทำงานโดยมีอายุระหว่าง18-30ปี ซึ่งมีความสนใจในงานเชิงวรรณกรรมและมีนิสัยรักการอ่านทั้งนี้รูปแบบหนังสือทำมือที่สำรวจพบได้แก่ นิตยสาร เรื่องสั้น กลอน รวมบทความ เรื่องแปล และนิทาน โดยใช้กระบวนการผลิตที่เรียบง่ายไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวและทำด้วยตนเองทุกขั้นตอนด้วยวิธีการเข้าเล่มหนังสือทำมือและใช้การพิมพ์ง่ายๆ ด้วยเครื่องถ่ายเอกสาร ช่องทางการดำเนินธุรกิจของหนังสือทำมือที่สำรวจพบได้แก่ การขายตรง การฝากขาย การขายผ่านเว็บไซต์ และ การสมัครสมาชิก

หนังสือทำมือมีบทบาทในการเป็นสื่อทางเลือก ในแง่ของการเป็นช่องทางการสื่อสารทางเลือกให้กับนักเขียนที่ไม่มีโอกาสเผยแพร่ผลงานและทำหน้าที่เป็นเพียงช่องทางการสื่อสารทางเลือกสำหรับกลุ่มผู้ที่ต้องการแสดงออกทางการสื่อสารอีกช่องทางหนึ่ง แต่หนังสือทำมือไม่สามารถบรรลุหน้าที่ของสื่อทางเลือกในแง่ของการผลิตเนื้อหาที่ตอบสนองให้แก่ผู้อ่านที่ต้องการความหลากหลายในแง่ของการบริโภคเนื้อหาได้ รวมทั้งในแง่ของอุดมการณ์ของการเป็นสื่อทางเลือกจากการศึกษาพบว่าการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ผลิตหนังสือทำมือเกิดขึ้นเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์เชิงธุรกิจและเพื่อรอคอยเวลาที่จะกลับเข้าไปสู่ธุรกิจในระบบกระแสหลักมากกว่าที่จะผลิตหนังสือทำมือเพื่อเป็นทางเลือกแก่ผู้อ่าน

ภาควิชา.....วารสารสนเทศ..... ลายมือชื่อนิสิต.....อนันดา นานา.....  
สาขาวิชา.....วารสารสนเทศ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....  
ปีการศึกษา 2547..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

# # 4485146528 : MAJOR JOURNALISM

KEY WORD: HAND-MADE BOOKS / ALTERNATIVE MEDIA / POSTMODERNISM / BOOK ARTS

ANANTA NANA : HAND-MADE BOOKS AS ALTERNATIVE MEDIA

THESIS ADVISOR: PIRA CHIRASOPONE,Ph.D. 187 pp. ISBN 974-17 -6153-8.

The objective of this research is to study the beginning, the existing and the future of hand -made books in Thailand in terms of its motivated and facilitated factors, roles, formats, contents and policies. Data concerning hand-made book in Thailand were collected by conducting content analysis and in-depth interview among hand-made books distributors (i.e. Gaga Bart, Bai Mai Pa, Book By Hand and Thai Writers), journalism professors, newspaper practitioners and book writers.

The findings of the research reveal that hand-made books in Thailand were first appeared in 1996.The regression of economy in Thailand in 1996, the changing of social and political trends, and the rapidly growth of information technologies were circumstance factors motivated the rising of hand-made books in Thailand .

In addition, hand-made bokproducers were driven by their inner factors such as demands for business autonomy and the individual inspiration. In general, the target group of hand-made books in Thailand is high school students to university students with 18-30 years old, who are interested in reading and literature. Most hand-made book format and styles are magazine, short story, poem, fictions as well as fable. They are simply produced by hand using folding method or binding by sewing, gluing or stapling method, and published by duplicator machine. Mostly, the distribution methods of hand-made books are self-management through direct sale or sale in art or book festivals, book stores, e-commerce sale and subscribing.

Furthermore, the result of this research shows that hand-made books in Thailand plays a limited alternative media role since they can be only channels which serve a group of people who want to communicate their own messages and ideas. However, they could not be achieving the function of the ideal alternative media due to the lack of variety of contents, which cannot meet the readers' needs and requirements. Besides, the results reveal that hand-made book makers unite into group for mainly a marketing purpose. They produce hand-made books in order to gain business advantage or profit as well as wait for opportunity to get into the big publishing or writing business, not produce hand-made books for being as the alternative media for the readers as expected.

Department.....Journalism..... Student's signature..... *Ananta Nana*.....  
 Field of study.....Journalism..... Advisor's signature..... *[Signature]*.....  
 Academic year 2004 Co-advisor's signature.....

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี อันเนื่องมาจากความร่วมมือและการสนับสนุนจากบุคคลหลายท่านด้วยกัน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ.ดร.พีระ จิรโสภณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด รวมถึงขอขอบพระคุณ รศ.รจิตลักษณ์ แสงอุไร ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์และ ผศ.ดร.วิลาสณี พิพิธกุล กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนร่วมทุกคนในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ที่คอยช่วยเหลือในการค้นคว้าและเก็บข้อมูล อำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานต่างๆ จนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ในที่สุด

ขอบคุณภัทร,หวานและเพื่อนๆJR ทุกคนที่คอยให้กำลังใจในยามที่หมดไฟ

ขอบคุณคุณอุภิสรา(นก)ที่ช่วยถอดเทปและคอยอัปเดตข่าวและคลิปปิ้งข่าวเกี่ยวกับหนังสือทำมือ

ขอขอบคุณคุณชนัญญาที่เป็นแรงบันดาลใจและทั้งผลักดันให้ผู้เขียนกลับมาทำวิทยานิพนธ์ต่อจนสำเร็จลุล่วง

ขอกราบขอบพระคุณ คุณย่า คุณพ่อ คุณแม่ พี่ชาย คุณป้า คุณน้าและคุณอา ที่คอยเป็นกำลังใจและเตือนสติให้ข้าพเจ้ามาโดยตลอด

ขออุทิศวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้กับคุณย่าประกาศรี นานา ผู้ล่วงลับ

## สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1.บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์และปัญหาคำถามการวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 การก่อตัวของหนังสือทำมือในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	8
2.2 แนวคิดเรื่องสื่อทางเลือก.....	13
2.2.1 ลักษณะและบทบาทของสื่อทางเลือก.....	16
2.2.2 กลุ่มผู้ผลิตสื่อทางเลือก.....	18
2.3 แนวคิดเรื่อง หลังสมัยใหม่ หรือ โพลโมเดิร์นนิสซึม.....	19
2.3.1 คำอธิบายมโนทัศน์เรื่องหลังสมัยใหม่หรือโพลโมเดิร์นนิสซึมที่มี พื้นฐานมาจากขบวนการทางศิลปะและวรรณกรรม.....	19
2.3.2 คำอธิบายมโนทัศน์เรื่องหลังสมัยใหม่หรือโพลโมเดิร์นนิสซึมที่มี พื้นฐานมาจากด้านที่ว่าด้วยปรัชญาและความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ ศาสตร์และสังคม.....	22
2.4.เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	29
2.4.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อทางเลือกในการสร้างสรรค์ สังคมประชาธิปไตยเรื่อง Education as Practice for Liberation.....	29
2.4.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง สื่อของชนกลุ่มน้อย.....	30
2.4.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง การผูกขาดของธุรกิจสื่อสิ่ง	

พิมพ์ในประเทศซำท์แอฟริกาเชื่อมโยงกับสื่อทางเลือก : กรณีศึกษาหนังสือพิมพ์ New Nation .....	30
2.4.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง Contemporary Challenges for Alternative Media : Lessons From The AIDS movement .....	30
2.4. ข้อเสนอแนะฐานการวิจัย.....	31
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	32
3.1 แหล่งข้อมูล.....	32
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	33
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	34
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	35
3.5 การนำเสนอข้อมูล.....	35
4. ผลการวิจัย.....	36
4.1 จุดกำเนิดของหนังสือทำมือและการก่อตัวของกลุ่มผู้ผลิตหนังสือทำมือในประเทศไทย.....	36
4.1.1 จุดกำเนิดของหนังสือทำมือในประเทศไทย.....	36
4.1.2 การก่อตัวของกลุ่มผู้ผลิตหนังสือทำมือในประเทศไทย.....	40
4.1.2.1 การก่อตัวของกลุ่มใบไม้ป่า.....	40
4.1.2.2 การก่อตัวของกลุ่มกากบาท.....	41
4.1.2.3 การก่อตัวของกลุ่มนู้คบายแฮนด์.....	42
4.1.2.4 การก่อตัวของกลุ่มไทยไรท์เตอร์.....	43
4.2 นโยบายหลักในการเป็นสื่อทางเลือกของหนังสือทำมือ.....	45
4.3 กลุ่มเป้าหมายของหนังสือทำมือในประเทศไทย.....	46
4.4 ประเภทและรูปแบบของหนังสือทำมือในประเทศไทย.....	46
4.4.1 ลักษณะเนื้อหาในหนังสือทำมือ.....	51
4.5 กระบวนการผลิตและช่องทางการดำเนินธุรกิจของหนังสือทำมือในประเทศไทย... 110	110
4.5.1 กระบวนการผลิตหนังสือทำมือ.....	110
4.5.2 ช่องทางการดำเนินธุรกิจของหนังสือทำมือ.....	111



4.5.3	วิธีการหักเปอร์เซ็นต์จากการฝากขายหนังสือทำมือ.....	112
4.5.3	การคิดราคาขายของหนังสือทำมือ.....	112
4.6	ทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาการวารสารศาสตร์ สาขาสื่อสารมวลชน สาขาวรรณกรรมและผู้ผลิตหนังสือทำมือ.....	113
4.6.1	หนังสือทำมือกับบทบาทในการเป็นสื่อทางเลือก.....	113
4.6.2	ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนังสือทำมือขึ้นในประเทศไทย.....	116
4.6.3	ทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อหนังสือทำมือ.....	119
4.6.4	สถานภาพทางสังคม วัฒนธรรมและธุรกิจของสื่อ รวมทั้ง สถานการณ์ของหนังสือทำมือในปัจจุบันและอนาคตของ หนังสือทำมือ.....	121
5.	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	122
5.1	สรุปและตอบข้อสันนิษฐานการวิจัย.....	122
5.2	อภิปรายผล.....	134
5.3	ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	140
	รายการอ้างอิง.....	141
	ภาคผนวก.....	142
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	162

## สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ประเภทและรูปแบบของหนังสือทำมือที่สำรวจพบ.....	47
วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือทำมือประเภทนิตยสาร.....	51
วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือทำมือเล่มประเภทเดียวจบ ประเภทเรื่องสั้น.....	78
วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือทำมือเล่มประเภทเดียวจบ ประเภทเรื่องกลอน.....	93
วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือทำมือเล่มประเภทเดียวจบ ประเภทเรื่องรวมบทความ.....	96
วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือทำมือเล่มประเภทเดียวจบ ประเภทเรื่องนิทานภาพ.....	97
วิเคราะห์ปกหนังสือทำมือ.....	98